

2024-08-01

Dnr S2024/00953

Remissvar över SOU 2024:25 En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten

Sammanfattning

Anhörigas Riksförbundet (AHR) instämmer i huvudsak med förslagen om En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten med en reflektion och tillägg enligt nedan.

Anhörigperspektiv i Socialtjänstens organisation och verksamheter

Sedan 2009 finns en skyldighet för socialnämnder att erbjuda stöd till personer som stödjer, hjälper eller vårdar någon närstående person enligt SoL 5:10. Även om denna skyldighet inte innebär någon rättighet för den enskilde/anhörige är det likväl en skyldighet som behöver följas upp och säkerställas. I april 2022 tillsatte Regeringen en Nationell anhörigstrategi för stöd till anhöriga inom vård, omsorg och hälso- och sjukvård för att förtydliga och framhäva befintlig lagstiftning (S2022/02134). Samtidigt gavs uppdrag till Socialstyrelsen att ta fram underlag på hur ett anhörigperspektiv ska beaktas vid myndighetsutövning, beslut och verkställighet inom socialtjänsten (Stöd för handläggare att uppmärksamma och involvera anhöriga artnr. 2023-10-8805), därutöver ett underlag för hur ett anhörigperspektiv behöver säkerställas (Integrera anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten-Att förstå och möta anhörigas situation och behov artnr. 2023-11-8815) samt ett underlag med förslag på hur ett anhörigperspektiv samt olika stödformer för anhöriga **kan mätas, utvärderas och följas upp** (Uppföljning av anhörigperspektivet och stöd till anhöriga-Ett förslag på uppföljningsområden och mått. Socialstyrelsen art.nr 2023-10-8787). Betänkandet SOU 2024:25 har ett tydligt organisationsperspektiv och saknar i delar reflektion av konsekvenser, ett exempel som beskrivs är att IVO avslagit upp till 70 % av nyansökningar om att bedriva personlig assistans samtidigt som ansvaret för att bevilja assistans under motsvarande tidsperiod bollats mellan stat och kommuner med exempel på resultat att både anhöriga och hjälpbehövande närstående kommit i kläm. Det finns risker att regelverket blir för komplext för att det ska vara görbart att alls kunna få ex assistans att fungera och som gör vardagen hanterbar för anhöriga och personer med särskilda behov. Naturligtvis ska välfärdsbrottslighet motverkas men det måste ställas i relation till den vardag som enskilda och anhöriga lever i. Regler och organisatoriska processer behöver förstås utifrån en faktisk verklighet. Tillsynsuppdraget beskrivs att inte omfatta kvalitetsgranskning vilket låter omöjligt i en lekmans öron då ex Socialtjänstlagen tydligt omfattar begrepp som anger kvalitet (SoL kap 3:3).

I förslaget på ny Socialtjänstlag (SOU 2020:47) påtalas vikten av förebyggande arbete och samverkan mellan olika huvudmän och verksamheter. För att skapa en mer effektiv tillsyn av socialtjänsten bör därför även tillsynsmyndigheten förbereda sitt arbete till att kunna möta detta nya förhållningssätt om en mer proaktiv socialtjänst. En tillsynsmyndighet som IVO med tillsynsansvar för både socialtjänst, LSS verksamheter samt hälso- och sjukvård har ett omfattande uppdrag som sammanfattningsvis här delas in på följande sätt: kontrollera att lagstiftning, förordningar och regelverk följs av huvudmännen. Värna enskildas rättigheter, ingripa mot brister och analysera samhällskonsekvenser för att värna demokratin och tilliten till samhällssystemet. Sammantaget innebär detta att även IVO behöver tillämpa ett anhörigperspektiv i sina tillsyner och inspektioner. Exempelvis insatser som avlösarservice enl LSS eller avlösning i hemmet enligt SoL kan defacto inte beviljas om det inte finns en anhörig som "blir avlöst" vilket innebär att det behöver bedömas utifrån ett anhörigperspektiv. Eller att återrapporteringar av icke verkställda beslut bör innehålla en analys om vilka konsekvenser detta innebär för både den enskilde

samt anhöriga. Det finns en mängd sammanhang och områden där ett anhörigperspektiv behöver vara en del av det som beaktas vid tillsynen.

I betänkandet uttrycks förståelse för kommunernas svårigheter att tillsätta tjänster med rätt kompetens, vilket är en verklighet för de flesta kommuner, dock är det viktigt att lyfta och påtala vilka faktiska konsekvenser det innebär för individer och anhöriga, var för sig, tillika vad detta får för konsekvenser utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv då anhöriga ex inte kan förvärvsarbeta eller unga anhöriga gå i skolan för att en närstående individs särskilda behov inte tillgodoses och anhöriga blir de som får ta ansvar för att tillgodose behoven. Med en kommande socialtjänst vars uppdrag blir att i stor utsträckning arbeta förebyggande och i samverkan med olika huvudmän och andra parter blir det viktigt att också kunna synliggöra att rättigheter och rättssäkerhet behöver omfatta betydligt mer än biståndsbedömda insatser och även de som lever bredvid och som får ta ansvar för de brister som det offentliga inte tillgodoser. Vilket utredningen också problematiserar. Förebyggande verksamheter får inte innebära en faktisk nerskärning av välfärden utan behöver i allra högsta grad följas upp och granskas. Det behövs en **fortsatt utredning om dokumentation** och i vilken omfattning och detaljrikedom denna behöver göras exempelvis vid ”öppna” insatser. Om syftet är att kunna följa och utvärdera verksamheten kan dokumentationen möjligen formas på andra sätt än nuvarande individknutna modell. IVO har en utmaning att följa med i utvecklingen för att människor ska bibehålla tilliten till det offentliga och att utveckla ett nära samarbete med Socialstyrelsen kan vara en väg att med gemensamma krafter följa upp och möta den nya socialtjänstlagens intentioner.

Anhörigas Riksförbund 2024-08-01

Martina Takter
kanslichef